

illius temporis erat illa imperfecta fides satis proportionata, et præterea sufficiens ad perfectam conversionem in Deum per amorem et poenitentiam; non est ergo cur dicamus majorem fidem fuisse tunc necessariam.

18. *An fides explicita Christi Judæis fuerit necessaria. — Resolvitur negative.*—Solum videri potest alicui excipiendos esse Judæos tempore legis scriptæ, quia illis satis expresse proponebatur venturus Messias, unde singuli tenebantur credere illum fuisse venturum, atque ipsum etiam expectare; ergo solum illis erat necessaria fides explicita Christi secundo modo. Nihilominus dico imprimis non fuisse eis necessariam illam fidem tanquam medium in re ipsa necessarium, sed ad summum tanquam præceptum, vel, ut alii loquuntur, in voto. Probatur, quia si aliquis ex illo populo idiota et indoctus haberet ignorantiam invincibilem Messiae venturi, per fidem Dei Salvatoris et remuneratoris vivam, ac per dilectionem Dei posset salvari. Neque est ullum fundamentum ad oppositum sentiendum, ut a fortiori constabit ex dicendis sectione sequenti. Imo, addo non esse certum communem populum Judæorum cognovisse Messiam fuisse venturum, ut redemptorem et salvatorem animarum; nam fuit error valde vulgaris inter Judæos expectatio Messiae, ut regis temporalis, et, ut sic dicam, corporum Redemptoris, quæ ignorantia potuit in vulgaribus hominibus esse invincibilis; et nihilominus poterant salvari per fidem dictam. Nam certe fides humana, potius quam divina, de Messia sub illa ratione apprehenso, nil poterat ad salutem conferre; ergo nulla fides explicita Christi Redemptoris erat etiam in illo populo medium simpliciter necessarium ad salutem.

19. *Questiuncula. — Resolutio.*— Ultimo loco inquiri poterat an fides explicita rerum creaturarum fuerit etiam medium necessarium ad salutem; in quo ordine tria potissimum videntur posse cogitari necessaria, scilicet immortalitas animarum, quia est suo modo fundamentum omnium: siquidem ea sublata, quidquid de invisibilibus aut futuris credimus, vix nos permoveret. Secundo, peccatum originale, quod fuit fundamentum redemptionis, vel saltem cognitio peccatorum in genere, quod illis offendatur Deus. Tertio, necessitas gratiæ, et divini auxilii ad justitiam et remissionem peccatorum obtinendam. Extra hæc enim nihil aliud apparet, de quo possit verisimiliter dubitari. De his autem dicendum est, per se loquendo, sufficientem fidem ejusmodi

rerum esse necessariam; hoc enim probant rationes insinuatæ. Nihilominus tamen non videtur necessarium, ut in omni eventu ista credantur per fidem adeo explicitam, ut per diversos conceptus, ut sic dicam, et per actus differentes habeatur. Nam qui credit, et sperat præmium alterius vitæ, satis ibi credit animæ immortalitatem; et qui credit in Deum ut justificatorem, satis ibi credit esse necessarium auxilium melius ad salutem, quamvis de hoc specialiter non cogitet; et idem fere est de remissione peccatorum, etiamsi de peccato originali sub proprio conceptu non cogitetur. Unde fides harum rerum ita explicita, ut per distinctos conceptus habeatur, dici potest per se et regulariter, vel, ut alii loquuntur, in voto necessaria, non tamen semper in re et actualiter, juxta doctrinam in simili tradendam in sectione sequenti.

SECTIO IV.

Quarum rerum explicita fides sit medium necessarium ad salutem, post Christi aduentum.

1. *Prima suppositio pro resolutione.*—Supponimus imprimis eam fidem Dei, et consequenter etiam Christi, quæ fuit necessaria prioribus temporibus, a fortiori, et multo magis in hoc tempore requiri, quia illa fuit minima fides quæ ad salutem postulari potest. Unde quædam opinio antiqua Guillelmi Parisiensis, et Altisiodor., ac aliorum, qui dixerunt fidelibus simplicibus non esse necessarium credere aliquid in particulari, sed solum in generali vera esse quæ Ecclesia credit, a quibusdam ut erronea damnatur. Et revera talis esset, si excluderet expressam fidem Dei, ut supernaturalis remuneratoris, sicut convincent omnia supra tractata. Non fuit tamen illa mens dictorum auctorum; sed, quod præter cognitionem illam Dei non sit necessarium aliud credere distincte, sed confuse, seu in alio, id est, in auctoritate Ecclesiæ, ut notavit etiam Sylvester, verbo *Fides*, quæstion. 3; et deinde, si auctores illi de sola necessitate medii fuissent locuti, non esset eorum sententia erronea, ut ex dicendis patebit; quia vero etiam necessitatem præcepti excludebant, valde errarunt, ut in sequenti disputatione dicemus.

2. *Secunda suppositio.*—Secundo, suppo-

nendum est de duobus mysteriis præcipue versari quæstionem, *Trinitatis*, scilicet, et *In-carnationis*, seu *Redemptionis*, quia primum est maxime necessarium ex parte finis; secundum vero ex parte medii principalis humanæ salutis. Illa porro duo ita sunt inter se connexa, ut non possit mysterium Incarnationis satis distincte credi, nisi supponatur creditum mysterium Trinitatis, quia ex tribus personis, solus Filius Homo factus est, et hoc includitur in explicita fide Christi, ideoque dicemus primo de fide Christi, postea unum verbum addemus de fide Trinitatis. Alii extendunt sermonem ad fidem baptismi et confessionis, quia hæc etiam sunt media necessaria ad salutem, respectu aliquorum, sed non est necessarium, ut obiter postea dicam.

3. *Tertia suppositio.*—Tertio suppono quod supra tetigi, duplicem esse salutem: unam justificationis in hac vita, alteram glorificationis in futura, inter quas potest assignari discrimen, quia omne medium necessarium ad justificationem, est etiam necessarium, saltem remote, ad glorificationem, quia nullus gloriam consequitur, nisi prius in hac vita justificetur. At vero e contrario potest aliquid esse necessarium ad justificationem, quod non sufficiat ad glorificationem, ac propterea ad illam sit aliud medium necessarium, ut, verbi gratia, perseverantia est necessaria ad gloriam, non vero ad justificationem, ut patet.

4. *Quarta suppositio.*—Quarto, in hoc statu legis novæ, seu temporis post Domini adventum, duo tempora distinguenda sunt: unum, ante sufficientem Evangelii prædicationem ac promulgationem, quod durasse creditur usque ad quadragesimum annum post Christi mortem, paulo plus, vel minus; aliud est post consummatam promulgationem legis novæ, quod durat ab illo anno usque ad finem sæculi. De hoc ergo posteriori tempore versatur quæstio. Nam de priori, ut certum supponimus non fuisse necessariam ad salutem, et justificationem, explicatiorem fidem Christi, quam antea esset necessaria in his quibus fides Christi nondum erat sufficienter proposita; cujus rei exemplum, saltem quoad justificationem, habemus in Cornelio, Act. 10. Ille enim non habuit explicitam fidem Christi antequam ad illum mitteretur Petrus; ad hoc enim missus est ut illum in fide Christi instrueret, et tamen jam erat justus, et consequenter fidelis, ut ex eodem Actorum loco colligitur, quatenus ibi dicitur per orationes et eleemosynas placuisse Deo, et timuisse illum; et ita de Corne-

lio sentit Augustinus, libro de Prædestinatione Sanctorum, cap. 7, et quæst. 84 in Leviticum; Chrysostomus, Sermone de fide et lege naturæ; Gregorius, homilia 13 in Ezechielem; divus Thomas 2. 2, quæst. 10, art. 4, circa argumentum *Sed contra*, et 3 parte, quæst. 69, artic. 4, ad secundum. Ratio vero hujus partis est, quia pro illo tempore lex evangelica nondum obligabat omnes, et ideo ea media necessaria, quæ in illa sunt specialiter instituta, nondum etiam erant singulis necessaria, et ideo pro his qui hanc legem et fidem invincibiliter ignorabant, prodesse tunc poterant et sufficere ea media quæ antea sufficiebant, ex quibus unum erat fides implicita Christi, ut dictum est. De quo tempore videri possunt quæ in ultimo libro de Legibus fusius tractata sunt, præsertim cap. 2 et 4.

5. *Prima sententia.*—His positis, est prima sententia affirmans in hoc tempore legis novæ, fidem Christi explicitam esse medium necessarium ad salutem ultimam et justificationem. Hæc opinio tribui solet divo Thomæ 2. 2, quæst. 2, art. 7. Sed ibi solum dicit ad hanc fidem explicitam obligari omnes in lege gratiæ. Quod satis intelligi potest ratione præcepti; eandem insinuat in 3, distinction. 25, quæst. 2, artic. 1, quæstiuncula prima, ad secundum, quatenus ait, si is, cui non est prædicatum Evangelium, faciat quod in se est, fore illuminandum, etiam quoad fidem Christi explicitam, quod non est verisimile, nisi supponendo illud esse medium necessarium simpliciter ad salutem; et eodem modo videtur ibi locutus Durandus, quæst. 1, numer. 9; et Gabriel, articul. 2, conclus. 3, per totam; et D. Bonaventura, articul. 1, quæst. 3. Citantur etiam Hugo de Sancto Victore et Alens.; sed revera id solum affirmant de necessitate præcepti.

6. *Primum fundamentum illius ex Scriptura.*—Fundamentum præcipuum hujus sententiæ sumitur ex Scriptura, quia si hoc medium est necessarium, per voluntatem et institutionem Christi in hoc tempore additum est, et ideo ex divina revelatione ostendi oportet. Primo ergo expenduntur verba Christi, Marci ult.: *Qui non crediderit condemnabitur*; loquitur enim ibi de fide evangelica, quam Apostolis prædicare præceperat, dicens: *Prædicite Evangelium omni creaturæ*; ergo ex Christi sententia, qui non crediderit hac fide, condemnabitur. Quod, juxta ponderationem Bernardi supra citatam, ex epistola 77, intelligitur de fide in re, et non tantum in voto; nam in hoc

a baptismo distinguitur; ergo talis fides in re ipsa obtenta, est necessaria ad gratiam comparandam, quia illi tantum condemnantur qui gratia carent. Secundo expenduntur verba ejusdem Christi Domini, Joannis 3: *Oportet exaltari Filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat*: nam in hoc significat eum, qui non credit in ipsum, perire; unde subdit: *Qui in eum non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*; ubi universalis nota indicat, omnem illum qui sic non credit, damnari. Tertio, addi possunt verba ejusdem Christi Domini, Joan. 15: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, etc., et quem misisti, etc.* Nam, ut supra dixi, etiam de viatoribus, ratione fidei, hoc intelligitur; et significatur non minus esse necessarium ad vitam æternam fidem Christi explicitam, quam fidem ipsius Dei. Quarto, facit illud Actor. 4: *Non est aliud nomen datum hominibus, etc.*; et cap. 10: *Prophete testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere per nomen ejus*; et in cap. 16: *Ut remissionem peccatorum accipiant per fidem, quæ est in me*; et ad Roman. 3, ubi justitia Dei dari dicitur per fidem *Jesu Christi, in omnes et super omnes qui credunt in nomen ejus*; et in cap. 10, etiam fides resurrectionis Christi videtur ut necessaria proponi. Quinto denique, ad Galat. 2, dicitur: *Non nisi per fidem Jesu Christi*.

7. *Secundum fundamentum ex Tridentino.* — *Tertium fundamentum ex Augustino.* — Secundo principaliter favet huic sententiæ Concilium Tridentinum, sess. 6, cap. 6, ubi describens ordinem justificationis, dicit justificari homines credentes vera esse quæ divinitus revelantur; atque illud imprimis a Deo justificari hominem per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu. Confirmatur ex Symbolo Athanasii, ubi prius dicitur necessarium esse ad salutem, ut incarnationem Christi homines credant, et in fine concluditur: *Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit, salvus esse non poterit*. Tertio solet hæc sententia tribui Augustino in locis proxime citatis, et in aliis allegatis in præcedentibus duabus sectionibus, et lib. de Correctione et gratia, cap. 7, et de Natura et grat., cap. 2 et 7, et de Peccato orig., c. 24, et lib. 1 contra duas epist. Pelag., c. 13.

8. *Rationes pro sententia.* — Ultimo addi possunt rationes vel potius congruentiæ, quia in statu hujus legis doctrina mysteriorum

Christi explicite et universaliter omnibus prædicatur, et sufficiens et abundans gratia tribuitur, ut explicite credatur; ergo convenientissimum fuit hanc fidem omnibus ut necessariam proponi ad justitiam. Probatur hæc consequentia, primo, quia hoc spectat ad majorem honorem Christi Domini. Secundo, quia ipse est via ad salutem; ergo conveniens est, ut distincte cognoscatur. Tertio, quia plus debuit exigi ab hominibus in hoc statu perfectæ fidei, quam in superioribus imperfectis. Quarto, quia hæc fides est necessaria ante baptismum; sed baptismus est necessarium medium; ergo et hæc fides. Quinto, quia extra Ecclesiam Christi non est salus, ut habetur capit. *Firmiter*, de Summa Trinitate, etc., in Concilio Florentino, sess. 2. Sed nemo intrat Ecclesiam Christi sine fide explicita Christi; ergo neque justificatur sine illa fide; est ergo medium necessarium; propter quæ opinio hæc probabilis est; et ex modernis illam defendunt Gregorius de Valent. in suo 3 tomo; disp. 1, quæst. 2, puncto 4; et Lorin., multis in locis, Actor. 4, vers. 13, et c. 8., vers. 37; item cap. 10, vers. 2; Sanch., lib. 2 Decal., c. 2, num. 8; Mol., 1 part., quæst. 1, art. 1, disp. 2, et alii.

9. *Secunda opinio.* — *Fundamentum ejus.* — *Conjectura pro hac sententia.* — *Tertia sententia.* — Secunda opinio distinguit inter justificationem et glorificationem, dicitque ad justitiam non esse necessariam fidem explicitam Christi, sed implicitam sufficere, etiam tempore legis gratiæ; nihilominus tamen neminem adipisci gloriam, priusquam fidem explicitam Christi consequatur; atque, hanc fidem ita esse medium necessarium ad glorificationem. Hanc opinionem tenuit Cano, in Relectione de sacramentis in genere, part. 2; et Ledesma, in 4, part. 1, q. 9, art. 2; Castro, lib. 2 de Lege pœnali, c. 14, qui audet etiam dicere, impium esse posteriorem partem negare; et Cano etiam censuram adhibuit. Eandem sententiam tenet Banh., 2, 2, quæst. 2, artic. 8, dub. ult., et addit contrariam sententiam esse probabilem, et non esse dignam censura; tenuit Arag., in eadem quæst. 2, art. 5. Fundamentum prioris partis erit illud, quod pro nostra et tertia sententia afferemus. Ultima vero pars habet fundamenta præcedentis sententiæ, et maxime utitur hæc opinio exemplo Cornelii, nam justificari potuit cum fide Christi tantum implicita; attamen quia ad vitam æternam consequendam illi non sufficiebat, missus est ad illum Petrus; ergo signum est fidem explicitam, hoc tempore,

esse necessariam ad vitam æternam, etiamsi præcedat justificatio. Unde Augustinus, dicto c. 7 de Prædest. Sanctor.: *Si non fuisset, inquit, Cornelio necessaria fides Christi ad salutem, non fuisset ad illum ædificandum missus architectus Petrus Apostolus*. Addi etiam potest conjectura, nam ante Christi adventum nullus est consecutus ultimam salutem sine fide explicita Christi; licet enim multi mortui fuerint justificati per solam fidem implicitam Christi, detinebantur in sinu Abraham, et ibi Christum explicite credebant, et sperabant; ergo multo magis id credendum est de omnibus justis post adventum Christi; pertinet enim ad gloriam ejusdem Christi, et ad convenientem ordinem providentiæ gratiæ, ut nullus fiat particeps gloriæ Christi, nisi per fidem ejus explicitam.

10. *Tertia sententia.* — Tertia opinio affirmat fidem implicitam Christi, posse etiam nunc sufficere in aliquo casu ad justitiam consequendam, ac proinde fidem explicitam Christi, quæ in re ipsa obtinebatur et præcedebat, non esse medium simpliciter necessarium; idemque sentit de ultima salute. Hanc opinionem tenuit Soto, in 4, distinct. 5, quæst. 2, et libr. 2 de Natur. et grat., c. 11 et 12; Vega, lib. 6 in Tridentin., c. 19 et 20; Medina, lib. 4 de Recta in Deum fide, cap. 10; Corduba, in Quæstionario, lib. 2, quæst. 5, in 2 assert.; Maldonatus, Joann. 5, num. 25; et videtur sententia Divi Thomæ, 3 parte, q. 69, art. 4, ad 2. Fundamentum hujus sententiæ est, quia hæc fides de se est medium ad utramque salutem, et non datur sufficiens fundamentum, quod ostendat et limitatum et coarctatum esse per Christum hoc medium ad fidem explicitam; ergo non est id asserendum. Consequentia probatur, quia hoc medium non pertinet ad favorem, sed ad rigorem, et restrictionem salutis; ergo non est asserendum sine fundamento sufficienti, præsertim quia lex præexistens et favorem concedens, non intelligitur revocata, nisi sufficienter constet, ut in antecedente sumebamus. Probatur, quia omnia testimonia adducta in prima sententia sufficienter intelliguntur, vel de necessitate præcepti, vel, si extendantur ad necessitatem mediæ, explicantur de medio, vel in re, vel in voto exhibendo. Et hæc sententia videtur consentanea antiquis Theologis, Hugoni Victor., in dicto libro primo de Sacramentis, parte decima, capite sexto et octavo; et Alens., dicta quæst. 65, alias 82, memb. secundo et tertio; Albert., in

3, distinct. 25, articulo primo et secundo; ibi Richard., art. 4, quæst. 2, et art. 3, quæst. 1, qui satis expresse loquitur. Neque aliud sentiunt Scotus, Gabriel et alii; nam imprimis nihil distinguunt inter justificationem et ultimam salutem, et deinde solum loquuntur de necessitate præcepti. Atque hæc sententia mihi etiam magis probatur; ut tamen aliquid primæ sententiæ et fundamentis ejus concedam, per aliquas assertiones illam explicabo.

11. *Resolvitur tota controversia per sequentes assertiones.* — *Prima assertio.* — *Probatur. Evasio prima.* — *Præcluditur.* — Dico ergo primo non esse tam necessariam hoc tempore fidem explicitam Christi, ut sine illa in re ipsa obtenta, nullus possit justificari. In hac assertionem conveniunt auctores secundæ et tertiæ sententiæ. Probo autem illam hoc modo, quia potest nunc aliquis pro aliquo tempore habere veram, supernaturalem et explicitam fidem Dei sine fide explicita Christi, imo cum ignorantia invincibili ejus; ergo potest cum illa fide sola justificari. Antecedens probatur primo, in illo casu de puero educato in sylvis, aut inter infideles, præsertim non errantes in cognitione veri Dei; nam si ille cum perveniat ad usum rationis faciat quod in se est, illuminabitur; et cum non habuerit prædicationem Christi, poterit obtinere fidem Dei sine fide explicita Christi, sicut illam acciperet in simili casu ante Christi adventum. Respondent eum, qui nunc facit quod in se est, in quocumque eventu accipere illuminationem statim per quam possit explicite in Christum credere, quia vel hoc est privilegium hujus legis, vel certe est consequenter necessarium, juxta institutionem ejus. Sed hoc imprimis non dicitur eum sufficienti fundamento, quia est nimis miraculosum et extraordinarium, neque potest ostendi ubi Deus tantam gratiam promiserit, neque etiam necessitas sufficienter ostenditur, ut dixi; est enim in hoc puncto considerandum, in eo statu et occasione, multo facilius esse hominem illum elevari ad cognitionem et fidem unius Dei Salvatoris, quam illuminari circa mysterium Trinitatis et Incarnationis. Item est alia differentia notabilis, quod fides Dei est per se, et quasi ex natura rei ab intrinseco necessaria ad justificationem, quia sine illa non potest homo converti in Deum sicut oportet, ut justificetur; fides autem explicita Christi, si necessaria est, solum id habet ex ordinatione Dei et positivo jure divino, et ideo multo certius est, facientem quod in se est per aliquale auxilium gratiæ, vel non ponentem

impedimentum, illuminari a Deo quoad supernaturalem cognitionem ipsius Dei, quam circa explicitam cognitionem Christi; nam in iis, quæ solum sunt necessaria ex institutione divina et positivo jure, non solet Deus, etiam in casu necessitatis, adhibere extraordinariam providentiam ut impleantur, et in re ipsa applicentur; sed desiderium aut votum eorum solet sufficere, ut patet in confessione et baptismo. Denique, licet concedamus Deum in eo casu illuminare hominem, etiam in articulis Humanitatis, nihilominus non potest cum probabilitate affirmari simul et in uno momento illuminari hominem de omnibus his mysteriis, quia hoc excedit hominis capacitatem. Unde fieri non posset nisi ad cognoscendum modo angelico elevaretur, quod certe admittendum non est, quia non est verisimile Deum, in hac lege et in hoc tempore, viam salutis coarctasse ad tam miraculosum providentiæ modum. Oportet ergo ut per successionem temporis illa cognitio fiat. Debet autem necessario incipere a cognitione Dei, quæ est fundamentum aliarum; ergo pro aliquo tempore erit talis homo illuminatus de Deo, et non de Christo; et ita pro eodem tempore habere poterit fidem Dei, et nondum fidem explicitam Christi, quod probandum proposueramus.

12. *Confirmatio ejusdem assertionis.* — Ulterius vero non tantum in casu, sed etiam sæpius videtur id admittendum. Nam teste Paulo, ad Rom. 10, communis modus concipiendi fidem est per auditum, et externam prædicationem ac doctrinam: in hoc autem modo proponendi fidem, fieri non potest ut omnia mysteria symboli fidei simul proponantur. Ergo Catechumenus, verbi gratia, prius audiens Deum esse, et remuneratorem ac salvatorem esse, cujus voluntas per auxilium gratiæ accommodatur ad credendum, statim credit id quod de Deo sibi propositum est, et tamen nondum credit explicite Christum, quia nondum de illo mysterio instructus est, quia successive instruitur, ut supposui; ergo in illo et similibus invenitur pro aliquo tempore fides explicita Dei sine fide explicita Christi. Nec video quomodo possit ad hoc responderi, nisi fortasse quis dicat, non dare Deum tali homini auxilium sufficiens ad voluntatem credendi, donec plene sit instructus de omnibus mysteriis credendis, etiam de Christo. Sed hoc nulla certe probabilitate cogitari potest, tum quia ex parte hominis non est impedimentum, ut supponimus, quia actu non peccat, imo attendit ad audiendas res fidei; Deus

autem ex parte sua semper est paratus ad dandum auxilium sufficiens; tum etiam quia supponimus sufficienter proponi mysterium illud quod tali homini prædicatur; cum hac autem propositione externa ex lege Dei conjuncta est interna excitatio sufficiens, ut possit homo credere si velit; ergo ex defectu auxilii sufficientis, non necessario carebit ille homo voluntate credendi; potest ergo fidem Dei concipere, nondum audita prædicatione de fide Christi. Denique in aliis etiam casibus potest contingere media ignorantia invincibili; nam potest aliquis habere veram fidem et infusam de aliquibus mysteriis, etiamsi per ignorantiam invincibilem erret in aliis, ut constat ex dictis in superioribus, et infra etiam dicitur; ergo potest hoc ipsum contingere circa mysteria necessario credenda de Christo; ut si aliquis simplex credens multa vera de Deo, invincibiliter ignoret vel divinitatem Christi, vel passionem, vel aliquid simile; in illo ergo poterit esse fides explicita Dei sine fide infusa et explicita Christi; nam qui errat circa aliquod mysterium, non potest habere fidem infusam ejus. Sic ergo videtur sufficienter probatum illud principium, quod in aliquo casu possit esse fides Dei explicita, nondum comparata fide explicita Christi.

13. *Progreditur probatio assertionis.* — *Aliquorum responsio.* — *Improbatur.* — Jam ergo probatur consequentia primi argumenti, seu aliud principium, scilicet, quod talis homo possit statim seu pro illo tempore justificari, quia per voluntatem potest toto corde converti ad Deum, per fidem sibi propositum, diligendo eum super omnia, et sperando ab illo salutem, et remissionem peccatorum; ergo potest justificari. Consequentia certa est ex materia de gratia et pœnitentia, quia illa est ultima dispositio ad justificationem, et remissionem peccatorum; posita autem ultima dispositione, infallibiliter sequitur forma. Antecedens autem probatur, quia per fidem Dei excitatur homo ad dilectionem et pœnitentiam. Respondent aliqui, in lege nova statuisse Deum non dare auxilium sufficiens, ex parte voluntatis necessarium ad justificationem, vel dilectionem super omnia, etiamsi homo credat jam Deum, et sua peccata et indigentiam divinæ gratiæ cognoscat, donec de fide Christi sit explicite instructus. Sed hoc non videtur mihi probabilius quam id quod paulo ante dixi de voluntate credendi. Primo, quia hoc non auget gratiam legis novæ, sed potius illam restringit et minuit: si enim ante

Christi adventum dabatur statim illud auxilium homini sic credenti, quomodo credibile est nunc non dari, sed differri, etiamsi homo ille non ponat impedimentum, sed potius faciat quod in se est, juxta fidem quam habet? Deinde non solum est hæc lex, seu hoc propositum Dei non dandi tale auxilium pro eo tempore, non solum (inquam) non est conveniens huic statui gratiæ, sed etiam non est consentaneum bonitati Dei, nec promissionibus ejus; quia, sicut Deus, propter bonitatem suam, non potest esse auctor peccati, nec denegare auxilium necessarium ad non committendum peccatum, ita non potest esse auctor ut homo pro aliquo tempore maneat in statu peccati, nec de se denegare auxilium necessarium ad mutandum talem statum, si per hominem non steterit, ut est communis doctrina; sed in casu de quo loquimur, ex parte intellectus habet homo id quod necessarium est ut amet Deum et detestetur peccatum, et per voluntatem potest non ponere actuale impedimentum, quantum est ex libertate sua; ergo non est verisimile quod solum ex parte Dei privetur auxilio necessario, vel ut impedimentum non ponat, vel ut actu convertatur; unde est receptum dogma, peccatores in hac vita semper, et in quocumque momento justificari posse, quantum est ex parte Dei; nam qui dixit: *In quacumque hora peccator ingemuerit*, supponit certe posse ingemiscere, si velit, et qui dixit: *Convertimini ad me*, supponit eos posse id facere, neque ex parte Dei deesse auxilium, cum alibi dicat: *Ego sum ad ostium, et pulso*, ut latius tractatur in materia de pœnitentia¹; ergo nullo modo possumus dicere in eo casu non posse hominem converti, quia nondum vult Deus illum convertere. Maxime vero urget hæc ratio, si restringamus illud tempus ad casum necessitatis, et periculi mortis, nam contingere potest ut ille catechumenus constituatur de novo in mortis periculo; ergo negari non potest tunc posse disponi ad justitiam, alias esset quodammodo constitutus extra statum salutis, quod admitti non debet; et hoc argumentum in sequenti conclusione magis urgebimus.

14. *Secunda assertio.* — *Prima ratio.* — Dico secundo: per se loquendo, et ex vi legis et institutionis divinæ, non est magis necessaria actualis fides explicita Christi in re ipsa obtenta ad ultimam salutem, seu gloriam, quam ad primam, sive ad gratiam. Hæc asserit Disp. 8, sect. 1.

sertio est contra secundam sententiam, et in ea conveniunt auctores primæ et tertiæ opinionis, et non leve argumentum in ejus favorem est, quod neque antiqui scholastici, neque etiam Patres in hoc distinxerint inter utramque salutem. Probatur autem primo, quia Cano, et qui eum sequuntur, non videntur constanter loqui, si in Scriptura fundentur, ut debent, quia nullum possunt aliud probabile fundamentum habere; at vero Scriptura, cum requirit fidem explicitam Christi, loquitur de prima justificatione, et remissione peccatorum, potius quam de ultima salute. Probatur Actorum 10: *Remissionem peccatorum accipere per nomen ejus*; et cap. 15: *Fide purificans corda eorum*, ubi erat sermo de fide evangelica; et capite 26, refert Paulus Deum misisse illum ad prædicandum, *ut remissionem peccatorum accipiant per fidem, quæ est in Christo*; remissio autem peccatorum in prima justificatione fit. Unde ad Galatas 2: *Non justificatur homo, nisi per fidem Jesu Christi*; et ad Rom. 3: *Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius*; propitiator autem proprie dicitur in ordine ad remissionem peccatorum. Si ergo ex similibus locis Scripturæ, in quibus fortasse est sermo de gloria, colligitur necessitas fidei explicitæ in re ipsa in omnibus hominibus ante consecutionem gloriæ, profecto etiam ex proxime citatis testimoniis colligitur similis necessitas in ordine ad gratiam, et remissionem peccatorum. Quod si hoc secundum non colligitur, ut auctores secundæ opinionis concedunt, profecto sine fundamento illam necessitatem colligunt respectu gloriæ ex aliis locis, qui eandem patiuntur interpretationem, nec potest ratio differentiæ assignari. Præsertim, quia Scriptura raro loquitur specialiter de gloria in dictis testimoniis, sed de salute; ut: *Qui crediderit salvabitur*; vel de vita æterna, ut Joan. 17; sub utraque autem voce comprehendendi solet gratia, ut Matth. 1: *Salvum faciet populum suum a peccatis eorum*; et ad Ephes. 1: *Cujus gratia salvati estis, per fidem*; et tamen nondum erant glorificati, quod notat Chrysostomus, homil. de Fide et Spiritu Sancto. Et similiter vita æterna dici solet de ipsa gratia, quia est vita æterna in semine, quomodo potest intelligi illud ad Rom. 6: *Gratia Dei vita æterna*; et ita exponitur a Cyrillo et aliis ille locus Joan. 17: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*, etc. Legatur Augustinus, lib. 4 de Baptismo, cap. 21. Ergo vel talia loca probant necessitatem quoad salutem